

In verkorte versie geplaatst in Wijkkrant 2024-03.

Gierzwaluwen op de Paasberg.

Door Theo Verhoeven (t.verhoeven9@chello.nl)

Vogelwerkgroep Arnhem e.o.

De werkgroep Groen Paasberg/ Wellenstein heeft de indruk dat er steeds minder gierzwaluwen nestelen in de wijk, doordat pannen worden vernieuwd bij dakisolatie en dergelijke. De vraag is of het zinvol is om in de wijk gierzwaluwnestkasten te promoten?

Hieronder wil ik proberen daar een antwoord op te geven.

Gierzwaluwen zoeken broedplaatsen in spleten en gaten van gebouwen.

De mooie oude woningen op de Paasberg en andere wijken waren minder goed afgewerkt dan de tegenwoordige nieuwbouw. De gierzwaluwen vonden in de oude woningen openingen onder de dakgoten, overstekken, aansluitingen bij dakkapellen of onder de kantpannen. De vogels hadden in deze wijken de voor hen zo belangrijke veilige openingen ontdekt, waarin ze jaar op jaar terugkeerden. Het is voor de gierzwaluw een reëel probleem als deze ontdekte veilige plekken, waar al tientallen jaren generaties jonge vogels uitvlogen plotseling zijn verdwenen.

Zoals in veel gevallen zijn de huizen ook op de Paasberg en Wellenstein de laatste jaren gerenoveerd en geïsoleerd, waardoor veel van de bestaande invliegopeningen waar o.a. gierzwaluwen nestgelegenheid vonden, verloren zijn gegaan.

De gierzwaluw is zeer trouw aan zijn nestplaats en komt ieder jaar weer graag terug, vaak onder exact dezelfde kapotte dakpan of opening onder een dak overstek om te gaan broeden. De gierzwaluw is dus zeer plaats trouw, maar eenmaal verdwenen dan heb je ze niet zomaar terug. Ze zijn uiterst voorzichtig om een nieuwe voor hen veilige plaats in te vliegen. Door de gierzwaluwen alternatieve nestgelegenheden aan te bieden zouden we op de Paasberg wellicht meer gierzwaluwen terug kunnen krijgen. We zouden er een nestkastenproject van kunnen maken. Wel is het zinvol om te kijken welke nestkasten of andere alternatieven je gaat gebruiken en waar je die gaat ophangen.

Naast het eigenlijke nest is ook de functionele leefomgeving van belang. De functionele leefomgeving moet aan het volgende voldoen; Gierzwaluwen hebben een vrije uitvliegroute van minimaal 3 meter onder de opening van het nest en minimaal een meter breed nodig, omdat ze niet vanuit het nest kunnen opstijgen en zich daarom eerst naar beneden laten vallen. Er mogen geen belemmerende elementen in de in- en uitvliegroute zijn zoals bomen, vlaggenmasten, steigers, et cetera. Bij broedlocaties naast wegen is het van belang dat de uitvliegopening hoog genoeg is zodat er geen verkeersslachtoffers kunnen vallen.

Op de lentemarkt van 18 mei hebben we namens vogelwerkgroep Arnhem e.o. informatie verstrekt aan bewoners. Er was veel interesse op deze gezellige Lentemarkt om weer meer gierzwaluwen op de Paasberg terug te krijgen.

In de wijkkrant Paasberg/ Wellenstein is door de werkgroep Groen en de Vogelwerkgroep Arnhem informatie gepubliceerd en een oproep gedaan aan wijkbewoners om te melden

waar de gierzwaluw broedt. Er was ook een oproep om de donderavond van 27 juni mee te helpen de gierzwaluwen op de Paasberg te inventariseren.

Op die avond hebben we met een enthousiaste groep van 14 mensen bestaande uit de Werkgroep Groen, de vogelwerkgroep Arnhem e.o., wijkbewoners en de stadsecoloog van Arnhem een gierzwaluwen inventarisatie gedaan.

We hebben de wijk verdeeld in drie segmenten. Ieder gedeelte is door een groep geobserveerd van 20:00 tot 21:45 uur.

Figuur 1; overzicht Paasberg Wellenstein.

Groep 1. Observeert rondom de Paasbergkerk.

Deze waarnemers zien hoog boven de kerk regelmatig een groep gierzwaluwen foerageren. Er wordt een groep van 18 gierzwaluwen gezien en een paar keer een groep van 7 die laag over de kerk gieren. Er is een invlieger geconstateerd bij aansluiting dak en toren (figuur 3) waar een kleine ruimte tussen de loodslab zit. Dit is te zien vanaf Tollensstraat aan de

oostzijde. Een bewoner aan de Tollensstraat meldt dat ze de gierzwaluwen die voor de renovatie van het dak hierover scheerden wel mist. Er worden nog wel gierzwaluwen gezien, maar veel minder en aanmerkelijk minder spektakel.

Figuur 2; oude Paasbergkerk gezien vanaf de Tollensstraat.

Figuur 3; invliegopening Paasbergkerk aansluiting loodslab.

Groep 2. Observeert het pleintje van de J.Perkstraat en de H.Heijermansstraat.

Deze waarnemers zien groepen foeragerende gierzwaluwen hoog boven het pleintje van de J. Perkstraat en de H. Heijermansstraat. Ze zien ook geregeld veel spektakel van 6 a 7 gierende gierzwaluwen achter elkaar aan over de daken en langs de woningen aan het pleintje. Ook scheren er gierzwaluwen over de daken richting Bronbeeklaan. Dat levert een mooi spektakel op. Als ze een van de bewoners van de woningen aan deze vliegroute

spreken blijkt hij bereid te zijn nestkasten op te laten hangen aan zijn gevel. Andere bewoners rondom dit pleintje zullen hiervoor nog benaderend kunnen worden. Twee van de waarnemers wonen in deze straten en gaan de activiteiten van de gierzwaluwen in de gaten houden en zullen uitkijken naar meer invliegplekken.

Figuur 4; overzicht vanaf pleintje Jacques Perkstraat en Heijermansstraat.

Figuur 5; donderdag 27 juni, 14 zeer gemotiveerde en enthousiaste mensen van Groengroep de Paasberg, vogelwerkgroep Arnhem e.o. , wijkbewoners en stadsecoloog

Groep 3. Observeert de Adema van Scheltemastraat.

Deze waarnemers zien vanuit de Couperusstraat dat zich aan de achterkant van **Bronbeeklaan in een van de woningen** twee nestpannen bevinden. Dit huis ligt meer langs de Velperweg, maar heeft de ingang in de kopgevel aan de Bronbeeklaan. De bewoner vertelt dat ze er nog niet heel lang woont, maar dat de pannen door de vorige bewoner zijn geplaatst. Ze heeft er nog nooit gierzwaluwen in en uit zien vliegen, maar zou er voortaan wel beter op letten en bij succes zou ze ons via de mail op de hoogte houden. Ze klonk in ieder geval enthousiast.

De verslaglegger van de groep sprak de bewoner van de een woning aan de **Adama van Scheltemastraat** aan, waar ze een invliegplek vermoeden. Deze mevrouw is enthousiast en heel goed op de hoogte en neemt ons mee naar de achtertuin, waar ze een gierzwaluwkast toont, die hoog aan de achtergevel hangt. Gierzwaluwen hebben hier nog niet genesteld, de kast is bezet door mussen. 'Dat kunnen we ze moeilijk kwalijk nemen.' Ook heeft ze in het pannendak aan de achterzijde twee nestpannen laten aanbrengen. Daarin wordt, voor zover ze weet, ook nog niet gebroed, wel aan de noordkant, maar het dak lijkt niet steil genoeg, met weinig uitvlieg ruimte. Maar dat hoeft niet altijd een bezwaar te zijn.

Dezelfde mevrouw vertelt dat bij de burens ook een nest is geweest dat enkele jaren geleden helaas bij een dakrenovatie verloren is gegaan. Tot grote spijt van de bewoners, die zich niet van het nest bewust waren geweest.

In dezelfde straat zien de waarnemers een invlieger. De plek is op de foto hieronder gemarkeerd. Op het eerste gezicht lijkt de opening nauwelijks groot genoeg, maar er is kennelijk toch genoeg ruimte. Dan ligt het nest ook nog op het zuiden. De bewoner is niet

op de hoogte van het nest, maar zolang ze er nog woont, hoeven we ons waarschijnlijk over het nest geen zorgen te maken.

Figuur 6 invliegopening kierende dakpan Adema van Scheltemastraat

Wellenstein.

Het gedeelte Wellenstein is drie keer verkent met de fiets, maar er is daar geen enkele activiteit van gierzwaluwen gezien. We kunnen er waarschijnlijk van uitgaan dat hier geen broedgeval voorkomt.

Historie Paasbergkerk.

In een oude Apus uit 1998, het blaadje van de stichting gierzwaluwenwerkgroep Nederland, lees ik dat onder het dak van de Nederlands-hervormde kerk op de Paasberg sinds jaar en dag een gierzwaluwnkolonie huisde. Door teruglopend kerkbezoek is de kerk toen gesloten. Voor sloop en nieuwbouw werd gevreesd. Door jarenlang krachtig en vasthoudend verzet van wijkbewoners is het daar niet van gekomen. De kerk is door een particulier gekocht en in 1998 gerenoveerd. De nieuwe eigenaar was toen bereid om mee te werken aan het behoud van de gierzwaluwnkolonie. Omdat er voor de oude pannen (Romaans tap toelopend) geen nestpannen gemaakt werden, is er toen in twintig pannen een gat gemaakt waarover een lodenkap is gevouwen. Een hele operatie. Piet Kok maakte twintig dakpannen met een loden cockpit. Tevens is er onder de betimmering van de dakgoot extra invliegopeningen gemaakt. Het is niet bekend of deze alternatieve invliegplekken door gierzwaluwen zijn gebruikt. Jaap Bouma lid van vogelwerkgroep Arnhem e.o. woonde in 1998 tegenover de kerk was betrokken bij deze operatie.

Een aantal jaren daarna heeft de kerk een andere bestemming gekregen, er zijn appartementen in de kerk gebouwd, daarbij is het dak aangepast met meer moderne ramen en zijn de oude pannen, ook de aangepaste gierzwaluwnpannen vervangen voor moderne pannen. De bijzonder mooie kerk is behouden. Er huizen nu dus mensen. De invlieggaten onder de holle dakgoten zijn er nog steeds, maar bij inventarisatie 27 juni 2024 hebben we hier geen activiteit gezien.

De vraag is nu: huizen er nog gierzwaluwen in de Paasbergkerk? Op 27 juni 2024 hebben we in ieder geval nog één invliegplek onder loodslab gezien. Zie figuur 3.

Met deze gegevens en het overzicht van de inventarisatie gaan we nu een plan maken voor het volgende broedseizoen. We gaan kijken waar we en hoe we alternatieve nestgelegenheden kunnen creëren die de meeste kansen gaan bieden.

Wordt vervolgd.